

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ ВРАНЦІ.

Редакція й Адміністрація:
Львів, Ринок 4. 19. II. ПОВ.
Телефон Редакції 246-42
Телефон Адміністрації 229-41
Телефон Друкарні 229-26
Адреса для телегр.: Діло Львів
Конто: П. К. О. Львів 504.000
"Банку Чеського Лангтон
Прага „Діло“.
Рукописів не звертаємо.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

місячно (з книжкою) 3.00 зол.
чвертьрічно 15.00
піврічно 30.00
річно 60.00

В АМЕРИЦІ 1.50 ДОЛ. У ЧЕ.
ХОСЛОВАЧИНІ 30 КОР. Ч.
У ВСІХ ІН. КРАЯХ 7.50 ЗОЛ. П.
ОДИН ПРИМІРНИК 20 СӨТ.

ВСІ ТОЧНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ ДІСТАЮТЬ ЩОМІСЯЦЯ БЕЗПЛАТНО
КНИЖКУ 6-ми „ДІПА“ В ОБЕМІ 10-15 АРКУШІВ ДРУКУ.

Карпатська Україна має окрему залізничну дирекцію.

Міністр шляхів Карпатської України
Ю. Ревай видав розпорядок про ство-
рення окремої дирекції залізниць для

Карпатської України з осідком у Мука-
чеві. Ця дирекція будуть підлягати всі
залізничні уряди Карпатської України.

Мова в судах Карпатської України.

Карпато-український уряд видав 19. ц. м.
постанову, на основі якої всі судді та урядові
державних судів мусять у чотиромісячному ре-
чизі вивчити українську та руську мову.

По чотирьох місяцях згадані урядовці стануть
перед іспитовою комісією. Ті з них, що у при-
писаному речизі не опанують краєвих мов,
будуть звільнені.

Вони тужать за Закарпаттям.

(Від нашого спеціального кореспондента).

Будапешт, 21. жовтня.

Слово „карпатські українці“, „Карпатська
Україна“, чи навіть „Підкарпатська Русь“ — у
дипломатичній термінології та в мадярській
політичній публіцистиці нині не існує. За остан-
нього мого побуту тут, перед чотирма роками,
показували мені де в міністерстві закордонних
справ пропагандивну ревізіоністичну мапу, де
це правильне окреслення нашого населення За-
карпаття фігурувало всюди.

Нині нема вже в Будапешті сліду з тої полі-
тичної кокетерії. Взагалі нема сліду ні натяку на
те, що українську проблему Закарпаття беруть
якнебудь під увагу. Зате є термін „Руссінско“ і
„руссін“, як щось етнографічно окреме, щось,
що коренем вросло в тисячелітню мадярську
традицію, в історію, в універсальну, всемадяр-
ську національну структуру...

Вчора в міністерстві закордонних справ я не
міг видістати ніякої, навіть дуже загальної
і теоретичної інформації на тему мадярського
становища в справі Закарпаття. Все оберталося
тільки довкола відомої вимоги віддачі етногра-
фічних мадярських теренів Словаччини і За-
карпаття. Зате дали мені етнографічну мапу Ве-
ликої Мадярщини, статистичний матеріал і при-
ставили мені дуже зрештою звичного рефе-
рента, що говорив зі мною досить добре укра-
їнською мовою.

Це так, щоб мені уприємнити працю. Пова-
ним довкола холодно-куртуазія порожнеча.
Нема сумніву, що ревіндикаційна політика
Мадярщини, буючи всіми силами на спільний
кордон з Польщею власне через територію За-
карпаття, виключає згоря всієї національно-
меншинної концесії в користь тамошнього укра-
їнського населення. Тому саме такий натиск на
виключно історичні мотиви, на чеський двацять-
літній терор, на братню любов мадярів до „рус-
сін“ і навпаки, тому стільки сентименталізму у
справах „карпаторуссінского“ реально-політи-
чного питання.

Відповідно до цих сентиментально-політич-
них тенденцій пристосована і пропагандивна
атмосфера. Мадярська преса вже два дні по-
міщує на передових сторінках другу з черги те-
леграму якоїсь „Національної Ради Карпато-
руссін“ з Герисбургу в Пенсильвенії (Амери-
ка), цим разом спрямовану безпосередньо до
премієра Імредіа. В телеграмі, яку підписав
якийсь Михайло Югаш, голова, Мих. Пахута,
секретар, і віцепрезидент та редактор Юрій Тей-
зе, сказано, що на спілку трьох „іменем 400 ти-
сяч американських карпаторуссін“ домагається
відривання Закарпаття від державної федерації
з Чехословаччиною та прилучення до Ма-
дярщини.

„Ми просимо — сказано там м. ін. — Вашу
Ексцеленцію заступитися за нами, щоб карпато-
русинам зроблено ласку прилучення до тої
країни, до якої належали білизне як тисяч років
і в якій вони напевно осілиють побажану неса-
можність і свободу...“

Очевидно, справа шита дуже грубими нит-
ками, але буде використана безперечно, як полі-
тично-дипломатичний атут, подібно, як справа
якоїсь „карпаторуссінської делегації“, що по-
явилася вже на будапештському терені з про-
мадярськими домаганнями закарпатського на-
селення. Зустрінувши мені з цією делегацією ніяк
не вдалося, так як не вдалося теж добитися
розмови з президією „Мадярсько-Словачко-
Руссінського Союзу“, що уряди на Крістіана кер-
рут 165. Це очевидно не для українських жур-
налістів, яким та організація нічого сказати не

Тепер не пора на полеміки!

ПРЕМ'ЄР КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО І ПАРТІЙНОГО РОЗДОРУ.

У понеділок пополудні прем. Бродій вівзав
до себе всіх редакторів ужгородських часописів
і звернувся до них зі закликом припинити
державну полеміку над національними, полі-

тичними і релігійними питаннями, бо теперіш-
ня ситуація вимагає консолідації всіх сил для
оборони краю.

Український Комітет у Лондоні інформує англійську пресу.

ПРО СТАНОВИЩЕ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Лондонський Український Комітет пере-
слав редакції консервативного щоденника
„Йоркшир Пост“ меморіал, у якому опрокидає
фальшиві, теґенційні вістки про Карпатську
Україну та подає до відома англійського зага-
ду ось що:

1) Від 9. ц. м. існує в Карпатській У-
країні створена Першою Українською

Центральною Радою влада, що репре-
зентує всі політичні угруповання країни.

2) Ця влада проголосила федерацію
Карпатської України зі Словаччиною
та Чехією.

3) Ця влада проголосила, що не пого-
диться ніколи на прилучення Карпат-
ської України до ніякої сусідньої держави.

Домагання закарпатських українців.

МАНІФЕСТ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ.

Перша Українська Національна Рада в Уж-
городі проголосила маніфест, що в ньому ви-
значені такі домагання:

1) Забезпечити дощогочасні кордони з
Мадярщиною та Польщею і приєднати терени
Східної Словаччини, що їх замешкують укра-
їнці, а саме комітети: Земляни, Шарні і Спичи.

2) Негативно впливати й ухвалити кра-
їну конституцію.

3) Перенести вибори до Союзу.

4) Українська мова мусить бути державною
мовою.

5) Греко-католицькі і православні свята
мають бути державними святами.

6) До державної служби приймати лиш
українців.

7) Всі урядовці, що провинилися супро-
ти українського народу, повинні бути усунені з
державної служби.

8. Всі чеські та словацькі школи, що не ви-
повнюють законних приписів, розв'язати.

9) Карпатську Україну аступає тепер „За-
карпатське Національне Об'єднання“.

10. Налагодити співпрацю з Німеччиною, а
саме у зовнішньо-політичній і господарській
діяльності.

Даліше домагається П. У. Н. Р. виготов-
лення плану як забезпечити працю для поборення
безробіття; зокрема йде тут про будову нових
залізничних ліній і шляхів. Уряд мусить зверну-
ти увагу на розбудову господарства країни і
додати до відновлення селянства. В зв'язку з
цим необхідно перевести реалізу земельної ре-
форми. Крім того П. У. Н. Р. домагається уні-
верситету й інших високих шкіл.

Маніфест підписали 55 провідних украї-
нських діячів Карпатської України.

Японська відповідь у справі збомбардування бритійської канонірки.

БРИТАЙСЬКИЙ ПРОТЕСТ.

Бритійська амбасада в Токіо звернулася до
японської влади з енергійним протестом у
справі збомбардування брит. канонірки та до-
магалася винесення ініціалів.

Комунікат брит. адміраліції описує бом-
бардування та став збомбардованої канонірки.

Ділом ушануйте пам'ять тих, що своїм зу-
сильям та терпінням поставили нас в наш новий.

Доміє подает: Бритійський морський шта-
б у Токіо повідомив японський уряд, що в
ночодок з 19. годни з околиці Ганша в япон-
ської атланти ушкодило брит. канонірку.

Японська адміраліція передала свіство і
справді в тому часі та в тому
місті японські літаки збомбардували японсь-
ку канонірку, що була в японській воді, можли-
во, що літаки бомб ушкодили канонірку.

У цій справі вже давале свіство.

Перевози: МЕБЛІВ, ТОВАРІВ,

МІЖМІСЛОВИ ТРАНСПОРТИ СА-
МОХОДАМИ, магазинування, ін-
касо. Фахова обслуга, МЕБЛЕВІ
ВОЗИ. 2103 1-8

Спеціальні-перевозова кооператива

Г А Р М А

Львів, Потоцького 11 а. Телеф.: 111-21.

амі і не може, хочби ці журналісти мали якнайбільш об'єктивний підхід до справи. Становище арештою в сучасному укладі сил, які діють у Будапешті, дозвіл зрозуміти.

Коли ми вже при вище згаданій „карпато-руссійській делегації“, то цікаво буде згадати, що ця делегація ніби привезла сюди зі собою... ревіндикаційний меморіал закарпатського населення, на якому найшла, мовляв, дуже велика кількість печаток і підписів громадських урядів та установ Закарпаття.

В Будапешті вірять нині, що Закарпаття вернеться без ніяких дискусій та міжнародно-гарантійних зобов'язань до Мадярщини. Настрої пливають у морі оптимізму. Мадярські журналісти у розмовах і на сторінках преси вже вирішили, що мадярська теза здобула Мусоліні, Гітлера, Чемберлена, Далладі і... румунського короля Карла. Очевидно велику заслугу приписують тут Польщі, яка дійсно дає Мадярщині дуже сильну підтримку. Остання подорож мін. Бека до Галичу викликала величезне захоплення, в Будапешті говорять уже як про вирішену справу, що Румунія за ціну східного клапота Закарпаття з 13 тисячами румунського населення погодиться таки на встановлення польсько-мадярського спільного кордону.

Які є практично-тактичні тези мадярського уряду в справі Закарпаття? Прецизую їх ще раз на підставі заяви, що мені дав саме голова мадярського міжпартійного національного об'єднання в Чехословаччині, гр. Янош Естергазі: Мадяри офіційно не агадують про вимогу прилучення Закарпаття до Мадярщини. Це булоб неополітичне і суперечне з тезами про національне самовизначення міхенського з'їзду чотирьох великодержав. Мадяри хочуть тільки частини закарпатської території на південь від лінії, яку я подав у першій кореспонденції з Ужгороду, включно з Мукачевом, Береговом та Ужгородом. Отже хочуть перерізати закарпатський організм так, щоб був нездібний до життя. Решта на погляд мадярів припаде вже сама собою. Закарпаття, позбавлене головних комунікаційних артерій, позбавлене своєї життєвої на південних плодючих теренах, підрізване господарсько-соціально, само завмиться за Мадярщиною.

— А коли карпатський уряд не погодиться віддати Мадярщині тої частини території, якої вона вимагає? — запитує я гр. Естергазі.

— Тоді відкажемось до з'їзду чотирьох.

— А коли з'їзд чотирьох обхотить ваші категоричні територіальні претенсії?

— Тоді зажадаємо плебіситу на спірних теренах.

— Чи спірним тереном вважаєте цілу закарпатську територію?

— Ні, тільки ту, якої домагаємось.

— А як пояснити бажання спільної границі Мадярщини з Польщею?

— Мадярський уряд офіційно такої вимоги не ставить, а скопює це тільки, нарівні з Польщею, у формі геополітичного, господарського і — скажимо — ще й стратегічного деандерату з огляду на східну, більшовицьку небезпеку.

— Отже, на вашу думку, справа влучення решти закарпатської території до Мадярщини є виключно справою закарпатського населення?

— Так.

Отже, як бачимо, мадярська політика після першої неспадки в Мінхені завершила на єдино можливий у теперішніх умовах шлях — самовизначення. Віра у правдивість підрахунок на господарські конвенції, соціальні ілюзії та зв'язані з ними мадярофільські настрої закарпатського населення — створила подивувливу самопевність мадярського уряду в цій справі. Очевидно, крім цього і попри це діють різні закулісові ходи, що мають свій зовнішній вплив у незвичайно гарячковій та рухливій діяльності принади для мадярів дипломатії. Члени урядів уже не їздять, а літають за всі сторони світу. У Варшаві був м. ін. провідник провідної словацької партії „Гайкішів“, редактор „Словака“ Сідор. Ці візитації мають свій спеціальний пошук, коли взяти під увагу те, що зачина „прихвиль“ один із чільних співробітників п. Сідора

(прізвище вимисно пропускаю з огляду на приватність розмови) у Братиславі:

— Доля Закарпаття нас дозвіл не болить. Яшмо в інтересі підтримки наших домагань та в інтересі добрих взаємин Словаччини з Мадярщиною і Польщею лежить віддача Закарпаття мадярам, то ми противитися не будемо.

У цій приватній, але безперечно авторитетній заяві словацького політика лежить, як на долоні, весь сенс словацько-закарпатських федеральних взаємин, вся розв'язка демілітаризаційної проблеми між обома державами і вся майстерна структура ізоляції Закарпаття.

А тепер чергове питання: Коли-ж факт державного існування Закарпаття, всупереч усім ідеалістичним змаганням, таки утримується, то чи тоді Мадярщина відважиться на збройну інтервенцію?

На це можна нині з певністю відповісти, що сама Мадярщина на такий крок, у теперішніх умовах, не відважиться. Твердження про силу та воєнну підготовку мадярської армії є нині легендою. Мадярщина, хоч військова клязула до договору в Трієніон уже скасована, не мала ще часу військово дозброїтись і — що більше, — не має до нині на це грошей. Коли порівнювати зовнішній в'їзд польського чи німецького воєка з мадярським — то відразу впадає в очі — величезний контраст. Проти знаменитого вирядженої і технічно озброєної чехословацької армії, що стоїть замасована на кордоні і все більше відзначає самопевність, мадярська армія виглядає дуже квола... і бідно. Не слідно також воєнного

духа в Мадярщині. Можливо, що під впливом чехословацької капітуляції перед Німеччиною в Судетах тут також зродилися самопевні настрої, що вистане яти і брати те, що чехи в строху залишають. А що залишають, у цьому все ще нині ніхто в Мадярщині не сумнівається. Безперечно, що в такому психологічному підході мадярської публічної опінії заангажований дуже сильно уряд Імреді. З успіхом, чи неуспіхом мадярських вимог його престиж підноситься і падає. Націонал-соц. партія Шаласі вже нині гостро критикує паперову політику інтервенцій, сподівань та вицукання теперішнього уряду, підготовляючи собі заздалегідь кредит у масах. Во прилучення Закарпаття — це не тільки перший осля на шляху до ревіндикаційних змагань Великої Мадярщини, але це: стільки і стільки нових посад і синекур у „руській країні“! Тисячі безробітної мадярської інтелігенції з тугою чекають дня, коли мадярське військо з розвинутими прапорами увійде до Ужгороду, де обійдеться увесь „вірний і добрий руський нарід“, щоб радісно зарпатися у риданні тисячелітньої спільної історії...

Будапешт вірить і чекає. Шля Мадярщина чекає. В Будапешті під проводом дружини прем'єра, п-ні Белі Імреді, заснувався комітет п. н. „Мадяри для мадярів“. Збирають гроші на цілі інтервенції в користь прилучення Закарпаття. Вчора відбулася тут велика маніфестація в честь Польщі. У всіх вітринах появились портрети президента Мосціцького і маршала Ридла Сьмігаго. Були промови і походи. Будапешт виявляв свою владність для союзника; стихійно і дійсно ширю.

Головна маніфестація відбулася на „Площі Свободи“, де стоять відомі пам'ятники Імредіти. Є між ними також пам'ятник Закарпаття. Заплаканий з болю „руссійський хлоп“ простягає руки до Мадярщини. Руки в хайданах.

Роман Голік.

Протибольшевцькі заходи Швайцарії

І БОЛЬШЕВИЦЬКА НАПАСТЬ НА УКРАЇНЦІВ.

(Від нашого кореспондента).

Женева, 18. жовтня 1938.

Франція мала недавно свою сензацію: там ув'язнено одного комуніста, навіть досить значного, і всі подивились мужність і рішучість французького уряду. Швайцарія мала також сензаційну подію, а саме: „Журналь де Насіон“ припинено на три місяці. Коли кілька місяців тому виявилось, що він дістав 10.000 шв. фр. від еспанських більшовиків, його почали називати в журналістичних колах „Журналь де Дотасіон“. Чи діставав він „дотасії“ також і з інших промосковських джерел, невідомо, у всякому разі „Звєстія“ поручають його як „орган Ліги Націй“, чим роблять йому дуже злу присаугу, як і тоді, коли часто цитують його, коли треба заявити „фашистських агресорів“.

І у платній роботі в Женеві треба додержувати міру. „Журналь де Насіон“ її не додержав, називаючи міхенську конференцію „хлюбом різноміс“. Це було очевидно тою останньою краплиною, яка, як кажуть німці, „висадилла дво бочок“ швайцарського терпіння. Тим більше, що до цього „хлюбу“ належав і Чемберлен, якому редакція „Журналь де Женев“ все ще збирає підписи для вислову женеваської адлячності за втрутанням європейського миру. Отже бернський уряд припинив „Журналь де Насіон“ не зажадавши на сподіваний експанз об'єднання всіх

швайцарських приятелів Москви; і женеваський парламент це рішення ствердив більшістю 43 голосів проти 36, не зважаючи на дуже важкий спротив тутешнього голови соціал-комуністичного кошиного голови уряду, Нікола, що змислав своїм політичним противником порушення май преси, залежність від фашистів, тощо. Женева перейшла над цією справою до делового порядку.

Але „москутери“ рішили помститися за припинення їх органу в Женеві на бернських „Бунді“, що його вважають центральним органом швайцарського уряду. В цій намірі очевидно „вирішила“ місцева більшовицька „Тагвак“ — зрозуміли редактора „Бунду“, п. Келера з українцями, проти яких кинули підозріння, що вони є „агентами расистів“. Між ними українцями названі яких у пресі не подано, описався українцями добре і з найкращого боку відомий український посол до швайцарського союзу, п. Грелішній посол до швайцарського союзу, п. Грелішній підтримав енергійно женеваський орган п. Нікола, „Ле Траляй“, та деякі інші промосковські часописи. Справа набрала розгону і скінчиться мабуть процесом п. Келера пром комуністичних нахлещників. Відповідати на це „Тагвак“ п. Келера дає в „Бунді“ такі об'єснення: Зі своїм заікаженим мисленням справками він ніколи не сподівався, тимчасово

Chlorodont

паста до зубів

утримує гарні, білі і здорові зуби
аж до пізньої старості.

що по світовій війні до 40 мільйонів мешканців нашої держави було по національно чужих державах. Він має знайомих і серед представників українських меншин. До нього звернулися теж американські українці, які мали намір заснувати в Швейцарії український національний музей на зразок польського в Раперсгаузі, і він поставився прихильно до цього проекту, маючи на увазі, що такий музей притягав би чужинців до Швейцарії. Українці питали його також, яке видавництво могло б перебрати видання українських книжок культурного характеру, та чи не можна було б організувати в Берні українське пресове бюро. Він порадив їм звернутися в цій справі до дотичних урядів, і повідомив ці уряди також про цю справу.

До загального відома він подає ці справи лише тому, що вони стали темою ревізій "Тагвахт". При кінці вересня до України знайомого з п. Келером приїхали ще два українці і звернули на себе увагу поліції висилаючи телеграми до Гітлера, Муссоліні, Чемберлена та інших з протестами проти порушення права Карпатської України на самовизначення. Цих українців поліція арештувала, але по внясненні пустила на вільну стопу, не давши дозволу на пресове бюро в Берні. У зв'язку з ув'язненням цих українців допитувала поліція і п. Курта Гребі, що був знайомий з одним з українців і випадково перебував у Берні. Як один з членів Конгресу Національних Меншин переніс п. Гребі бюро Конгресу в Женеві до Берна та передав на час своєї відсутності ключі від скриньки бюро на пошті п. Келеру. Підозрюючи більшовістко-фашистської преси з цього приводу смішні, бо для Конгресу Меншин давала дачі свою сядо навіть Федеральна Рада в Берні. Коли українці, що провадять боротьбу за своє право на самоопреділення та за визволення України від панування Москвитини, мусять з огляду на ПТМ користатися з фальшивих паспортів, то це можна зрозуміти... Доводячи неспійність всіх заходів спрямованих проти нього п. Келер зазначає, що в дійсності пані з "Тагвахт" дуже запризвичаїлася з людьми в Москві...

Вибираючи п. редактора Келера на цій своїй нараді, швейцарські більшовістко-фашисти очевидно дуже помилилися в своїх виборі: особа його надто загально поважана, щоб вони йому могли пошкодити. Його оборона знайомих і незнайомих українців доводить також його шляхетність. Але чи потрібно мати українцям справді фальшиві паспорти, щоб брати участь в заснуванні національного музею чи видаванні культурних книжок? І чи треба при таких обставинах посылати телеграми головам великодержав? Чи не шкодить це акції українських відновительних чинників в Європі? Як відомо, пан міністер В. Прокопович вислав з Женеві напередодні міхенської конференції телеграми до Гітлера, Муссоліні, Чемберлена і Даладі в справі самоопреділення Карпатської України, про що подали повідомлення німецькі радіо, женецька та інша преса, і ніякої поліції це не показувалося відозвіром. Ніяких перешкод не наробить теж українська пресо-інформационна робота яку від років ведуть у Женеві, бо ті, що керують цією відомою урядом і зберігають сувору тишу, повинні припинити. В інтересах московських агентів є мішати до купи відновительні і невідновительні українські чинники в Європі, але чи в інтересі українців є давати наголос на цього? М. Данилюк.

Д-р Володимир Кушнір.

Д-р Володимир Кушнір, визначний український публіцист, доцент Українського Вищого Педагогічного Інституту у Празі, піонер української пропагандистської публіцистики за кордоном, помер 22. ц. м. після довгої та тяжкої недуги в Модржанах біля Праги. Таку вістку дістали ми сьогодні з Праги.

В. Кушнір уродився 1881. р. в селі Яничині, перемишлянського повіту. Після скінчення березнянської гімназії студіював на філософичному відділі львівського й опісля віденського університету. Там зійшовся з пок. Романом Сембратовичем, редактором "Ruthenische Revue", першого українського пропагандистського місячника в німецькій мові та став його постійним співробітником. Від того часу з малою перервою поверх тридцять років покійний Кушнір був одним з найвизначніших українських робітників пера на полі пропаганди української справи між чужинцями.

Кушнір редагував у Відні: "Ukrainische Rundschau", "Ruthenische Korrespondenz", бюлетені першого, ним заснованого Українського Пресового Бюро, відкликувався на злободенні українські справи на сторінках віденської німецької преси і був навіть якийсь час співробітником відомого католицького щоденника "Reichspost". У 1911. році покійний був короткий час начальником редакторства нашого щоденника, опісля перенісся на Буковину і був редактором червонової "Буковини" та "Народного Голосу".

В часі великої війни Кушнір перебував у Відні, де далі вів українську пропаганду в пресі та в тодішній Українській Парламенті.

тарним Каюбом. В тому часі написав у німецькій мові кілька талановитих брошур про українську справу.

З хвилиною повстання Української Армії Кушнір вибирається до Києва й вертається звідти як пресовий шеф Української Делегації на мирову конференцію в Парижі. Денуційований ворогами українства як германофіл, мусив спинитись у своїй подорожі до Парижа у Швейцарії, звідки вертається небезпечною дорогою до Відня. Там працює далі в українській та чужій пресі. В 1920. р. він оснував разом з О. Олесем (Кандибою) та Ю. Сірим "Союз Українських Письменників та Журналістів" і став першим дуже заслуженим головою цього Союзу. Саме він як голова "Союзу Письменників та Журналістів" київ і зреалізував ідею Українського Вільного Університету за кордоном, з якого потім повстав Український Університет у Празі.

Переїхавши до Чехословаччини, Кушнір працював при організації Українського Вищого Педагогічного Інституту у Празі, якого директором був аж до ліквідації цього Інституту. Вже важко хворий написав у 1930. році брошуру в англійській мові про події в Галичині і ця брошура мала великий відгомін у світі.

Кушнір був одним з тих 101 українських студентів, що в 1911. р. залюднювали львівські Бригідки в боротьбі за український університет. Відійшла з цього світу незвичайно інтелегентна й талановита людина, публіцист з Божої ласки, гарячий український патріот і визначний пропагандист української справи на чужині. В. Й. П.

Осінні новини
у великому виборі та
Міжнівські шовки

ПОРУЧАЄ

ЛЕЩКІВ

Львів, ул. Коперника 2.

1-7

Тел. 258 33.

Санітарні відносини в Східній Україні.

Саме появилася друком у "Schweizerische Medizinische Wochenschrift" (ч. 41, 1938, стор. 1147-8) цікаві спостереження д-ра Ланцкрона (Lanzkron) з Люксембурга, який два і пів року працював як лікар у СРСР. Вони цікаві для нас тим, що торкаються української території. Даймо говорити авторам:

"Тоді, коли на Кримі я не помічав захворювань на малярію, на Україні вона стала поширеною. Стрічаєте колективи, які на 100 відсотків маляричні... Цікаво, що наріз уважав найкращим ліком на це явар з листя бузину. — Хоч в багато спеціалістів маляріологія, малярія не уступає..."

Черговий сумний розділ це згонування плоду. Нарід, який переживає день-у-день, що аборт нешляхетний, що мати має право до свого тіла і т. д., не може зрозуміти, що досі дозволений і пропагований поступок зараз стає злочинним і... аганве плоди. "Члени партії Работопроет і краще платні спеціалісти знаходять за 500 рублів лікарів, які працюють легально. Зате народина маса йде до фелієрів. Так теж і вислід. Серед пост абортум — це найчастіша діагноза у померлої молодой жінки..."

Рівень гігієни дуже низький. "Шога лікуватись епідемія тифу, коли в місті зі 120.000 населення нема каналізації? Черевний тиф і паратиф кожного року забивають масово жити."

Плмистий тиф все ще в літі панує епідемічно, хоч не в такому вже ступні, як у роках голоду 1931/32."

Ось образок, який досить пророческо говорить про долю українського населення за Збручем. До цього може ще додати на підставі розмови з лікаркою, німецькою громадянкою, яка щойно недавно повернулася із Умані, де шпиталізація в Сов. Україні в загальному на дуже примітивному рівні, коли не говорити про хірургію, якою влада дуже цікавиться з військових оглядів. Помічається нестача ліків. Лікарська опіка переважно в руках жидів і москалів. Не дивно, що так багато експериментальних праць публікується в совітських фахових журналах. Двопожні кріанки не можуть протестувати. Іх не торкається одорона зирит.

І. Черкалий.

Чи знаєте Ви, кільки є неписьмених у Вашій громаді? Чи Ви особисто причинилися до того, щоб вони стали письменні та свідоми? В допомогі стане Вам книжечка-букар із читанням "ДО СОНЦЯ", що її видала "Просвіта" в ціні 50 сот. за примірник. Придбайте собі її якнайшвидше! УЧІТЬ НЕПИСЬМЕННИХ!

„Між третьою Німеччиною і третьою Руссю“.

Актуальна польська літературно-політична публікація. — Закарпаття в очах п. Васютинського.
— Мадьярофільство автора, актуальна пропаганда чи дійсний стан.

Варшава, 20. жовтня 1938.

13 репортажно-рефлексійних листків присвятив актуальній справі національних відносин на Закарпатській Україні — п. Войтіх Васютинський, відомий польський публіцист з молодшої школи, автор виданої у 1936 р. „Проблеми Східних Земель“, у своїй найновішій книжці, якої дещо сензаційний заголовок („Między III. Rzeczka a III. Rusia“, Wyd. Rój, W-wa, 1939 str. 194) притягає увагу багатьох глядачів при книгарських виставах. Автор — молодий політик з амбітними кандидата на звання національних проблем у середній та східній Європі, зокрема ж зацікавлений поважно українським питанням, відбув весною цього року, як багатьох ріжнокраєвих журналістів, подорож по Чехо-Словаччині, щоб в обличчі перемін, які вже сьогодні стали довершеними фактами виступувати національні проблеми тої землі. Васютинський відвідав по черзі: словаків, українців, мадярів, чехів, німців і поляків, присвятивши тепер кожній з тих чехословацьких меншин частину своєї досить живо написаної публікації з виразними актуально-політичними, ба навіть яскраво тенденційними акцентами. Так і видно, що над змістом і тенденціями тої книжки затіяв дух п. Адольфа Бохенського, герцога спільного польсько-мадярського кордону і цілої тої школи польських публіцистів, згуртованих довкола „Політики“ і „Слова“, що останніми часами пішли дорогою кардинальної помилки, гадаючи, що віддачею українського Закарпаття мадярам закінчують українську національну стіхію та водночас накреслюючи якісь міражі використання українських мас у майбутньому конфлікті на Сході.

Писати політичну рецензію на книжку Васютинського — важко. Є це властиво, як ми зазначили, менше чи більше вдаті репортажі, а яких донеде переплелися політичні висновки, цікавіші спостереження чи міцно натягнені „факти“.

Читаєш таку книжку нервово: мимоволі передлистуєш всі описові „готелево-фрізіерські“ історії, типові для кожного репортажу, а шукаєш за самою есенцією оригінальних спостережень і ґрунтованих на них авто-переконань. Тому й найкраще буде, здається, перекласти кілька наймаркантишних фрагментів тої книжки, щоб читач міг не тільки із власних поглядів їх автора, але й з настрою того життя, що пересунулося перед очима польського публіциста — уявно поглянути на теперішнє українське Закарпаття памятаючи, що його картинку рисував польський обсерватор і то можна це сміло сказати — зі шклина будапештської продукції на носі.

„За (ужгородськими) Надєвками починається Жолбож. (Дільниця від у Варшаві). Широка вулиця, прикрашена квітниками, модерні публичні будови, гарні вілли з отородами, чеські крамничі. Тут є європейська колонія, тут живуть урядовці, що прибули з віддаленої метрополії.“

Тут примішується також духовний центр чеської колонії — масонська логжа під назвою: „Центрум Секурітатіс“ на школі Ужгороду („Осередок Безпечки“). До логж автохтонів не приймають. Тубилки можуть згодом належати до Ротари Клубу, що приміщується в готелі „Корона“, а на становище секретаря допустили Василя Грабаря. Тубилки взагалі не вколять в рахунок. Старостою у Мукачеві є шоправда українець, але є це польський українець. Радниками при губернаторі в Ужгороді є трьох українців, але не тутешніх, всі емігранти з Польщі. Емігрант з Польщі є також директором української гімназії. Політики і диспозитори є чехи“.

Цікавився автор також і провінцією:

„А ліси, гори і гуцули? Ліси є. Займають майже половину простору Підкарпатської Русі. Половина тих лісів належить до уряду з Праги, або самоуправи, четверта частина до великої — бельгійської — англійської — чеської спілки. Нужда в порівнянні з Прагою велика, в порівнянні з Коломнею — мала.“

„Парламентарні ані громадські вибори не дають ніякого поняття про національний склад. У виборах українці виходять з лист чеських аграрників, а всі комуністи голосували тепер

на Бенеша. У громадських виборах одного села буває по двадцять кілька лист. Значна їх частина називається за простотою, що розбрює: листа Михайла Степанчука, або: листа Дмитра Скопова. Які реальні сили існують в цій країні поза адміністрацією і жидами? Єдиний самостійний рух це — українці. Але українці не мають ніякої політичної організації. Не хочуть її створити, бо не хочуть собою псувати відносини з Прагою(?) Український рух роблять емігранти з Польщі при допомозі чехів. Колиб створили власну організацію — вони увійшли б у стан конкуренції з чеськими партіями і добрі відносини моглиб погубитися. На Закарпатті в школах не має ніяких підручників крім чеських, отже, кажучи так цілком брутально, ординарно і без огляду на відомі міжнародно куртуазію — школа на Закарпатті чеська. Де є директор і кілька учеників українців — там гімназію вважають українською, хоча інші вчителі вчать з чеських підручників по чеськи, московськи або карпаторуски. Молода людина, що скінчила таку школу, говорить найбільш охоче... по мадярськи, бо ця мова на Русі має дотепер вагори єдиної мови, гідної культурних людей“.(?)

Якось так склалося п. Васютинському, що в своїх розмовах на Закарпатті мав щастя до самих мадярофілів. Ось нпр. картинка:

„Говорю“ — пише він — „очевидно над дубанком червоного вина, з одним з найважливіших карпаторуських діячів. Він запевняє, що розмовляє зі мною по лемківськи, а мені здається, що з польськи по словацьки. До кельнера, до сусіда відзивається цей чоловік лише по мадярськи“.

— „Ми карпаторуси — пояснює він мені — окремий нарід. Ми ані не москалі, ані не галичани. Окрема мова з передовсім окрема історія тисячелітнього зв'язку з мадярами створила з нас окремий нарід.“

— А маєте свою літературну мову?

— Хочемо її створити з місцевого діалекту.

В цій хвилині малий жидівський продавець газет входить (тут ніхто не бігає, всі сонні, неточні і мають час) і говорить щось по

мадярськи. Всі купують газети. Мій розмовець купує „Уйшаг“.

— Будапештська газета — дивуюся.

— А так, Вачите, праски газети приходять щойно на другий день, бо до Праги 900 верстов а до Будапешту лише 300, а що в тутешніх нічого немає — всі читаємо будапештські“.

І таких картинок у книжці — повно. Автор беззастережно твердить, що Закарпаття цілковито підлягає мадярській культурі. Закарпаття — це — на його гадку — завіси Малої Антанти до Румунії. Поки чехи мають Русь, доти шукатимуть оборони перед німцями в Росії. Справжнє джерело поганих польсько-чеських відносин не у Тешині — але на Закарпатті.

Свою тенденційність завдячує автор... страхові перед стихійною українізацією Закарпаття і східної Словаччини. Доцільне він зовсім велику роль українства.

„Русь“ — пише він у висновках — покищо не опанована українським рухом. Але кількадесять років посиленої праці може її перемінити в українську землю. Для Польщі повстання Закарпатської України було би просто трагічним явищем. Мусимо змагати до мадяризації тої країни. Покладоб це кінець намаганням спільного російсько-чеського кордону та підняти польських впливів у Румунії“.

Не треба бути надто зрілим політиком, щоб спостерегти помилки п. Васютинського. От хочби взяти останній випадок: власне спільний польсько-мадярський кордон штовхає Румунію в рамена Світів на давні шляхи п. Тітусеска...

Але й так, без огляду на тенденційно передані і актуальним перником політичного інтересу приспані заваги між рядками публікації п. Васютинського стає рубом вага української справи у Чехословаччині, що хоч не має підтримки власної держави, а однак існує і існуватиме.

Найдивніше враження з подібних книжок формує читач у зв'язку з особами їх авторів: польські публіцисти того табору, що плакав по Абіссинії — віддають цинічно на поталу мадярським магнатам української свідомі маси.

Публікація п. Васютинського викликає враження роботи виконаної на замовлення згори. Може й тому, як кажуть, масово кольпортують її між старшинством і пресовими колами.

КТВ.

ФУТРА - РАГЛЯНИ - ВІЗИТОВІ УБРАННЯ

з найкращих бельгійських матеріалів, виготовлені в найкращих бельгійських підприємствах

Повшехні Склад Одзєжи

Львів
Пасаж Миколая

Хто знає муку безсонности,

той знає, що часто позбавляють нас сну амучні і виснажливі верви. Зела магістра Вольського, що втихомирюють розлади нервової системи, з охороном знаком „Посіверос“, що мають в собі Пасіфору (дівку мук Христової), рослину з цілющими приметами, впокоють роздражнені і виснажені верви, згодять їх до

домогатили їх нервової системи, бо і паморози, почувши неспокійно тої супроводжують змішувальний, природний сон, що леє спокійно аніж. Мова жести в антиках і дрогерах. Нирібен: Магістер Е. Вольський, Варшава, Заста 14, власний відділ у Лондоні

— 0 —

Італійська преса про Закарпаття.

Від коли питання Закарпаття виринуло з цілою своєю силою, майже вся італійська преса інформувала італійську публічну думку переважно за джерелами з Будапешту і Варшави. Особливо уживані терміни „рутинія“, „рутині“, „русів субкарпатіка“, „лікколі русі“, ба навіть такі дивогляди, як „русі-україні“ і дуже, але то дійсно дуже рідко уживаний термін „україні“ — викликали плутанину, зрештою зрозумілу, бож це питання для ширшого загалу більше незрозуміле, ніж інше питання Східної Європи. Раз ми мали до діла з тенденційною пропагандою, раз з повним незнанням справи.

В останніх днях деякі вістки, подані італійськими кореспондентами з Праги переважно щодо тенденційності вістки своїх товаришів з Букарешту і Варшави. Це зрештою також арґументація з причині підходу деяких, ще досі довідом не з'явлених москвофільських і ще донедавна соціофільських, чеських кол. А вже зовсім несправді виглядало освітлення конференції в Гаазі, яке викликало навіть спростування урядових кол у Букарешті.

Вражає дивно, що співпраця італійської і французької преси, яку можна запримітити майже в усіх інших візках щодо питання про За-

карпаття не існує, а це повинно бути природне, зважаючи, що німецька преса служила ще донедавна майже виключно джерелом усіх питань середньо-східної Європи.

Чи опінія італійської преси відзеркалює вірно настрої італійського уряду, можна до деякої міри сумніватися, бо останнє число офіційної „Інформаціоне дипломатіка“ висловилося, що „в римських колах передбачують переговори між Прагою і Будапештем, які мають початися в найближчих днях і вони повинні довести до шасанного висліду, на відставі принципу, устанавленого в Мінхені, себто повернути Мадярщині смуги, заміщені переміж мадярами і прийняти плебісцит у спірних смугах, щоб інші мешкини мали право вибрати собі свою будучність“.

При всій неоднозначній симпатії Італії до Мадярщини, можна припустити, що прихильні союзназначення, прийняті на нарадах у Мілані і потверджені згаданою енуційською відповідальних кол і який протиставляється італійським питанням про Закарпаття, переміж становить тих кол, які опираються на інші засади.

Правничча сторінка.

Завдання справників у кредитових кооперативах.

Переживаємо нові часи, а новими громадянами і новими обставинами. Все змінилось у нас і майже на цілому світі, і те все витворює новий господарський стан у нас, у наших сусідів і на світі. І те все мується знати і добре розуміти вся наша кооперація, а передусім наша кредитова кооперація, що має бути живчиком праці і життя кооперативного об'єднання, та відбудувати і розбудувати господарський стан українського народу.

А початкове гасло нашого новочасного кооперативного життя, нашої української кооперації всіх форм — це добровільна співпраця всіх свідомих українців та українок для особистого і загального національного добра всього українського народу, так щоб один ставав за всіх, а всі за одного!

У давньому передвоєнному часі мав справник (провідник управи) кредитової кооперації — куди лехше завдання і значно лехше від того, що сьогодні перед ним стоїть і чекає його рук та його голови, бо тоді жив наш нарід у лехших обставинах таї провідник кредитової кооперації міг адовольнитися тим, що він зробить своє, щоб був лад у самій кооперативі, та за ним вже піде громада і громадянство і зробить своє таї все якось налагодиться, а сьогодні цього замало та він мусить подбати, щоб не тільки управа його кредитової кооперації з ним працювала, але й про те, щоб усі причасні громадяни і громадянки у громаді з ним співпрацювали, та щоб і громадяни з сусідніх громад і з цілого повіту чи району разом працювали у відділі кредиту та ощадності.

Ось тепер скінчилися жиння і наш господарський має нове збіжжя, плоди своєї праці, та він як гадза роздумує: як зужити той господарський добуток, значить укладає собі господарський план, що треба заплатити на довг, затягнений у передвілку, — що треба закупити для дому і хазяйства а що відложити на покладні гроші про велику потребу. Ось так і справник кредитової кооперації мусить мати свій план: що треба робити впродовж того року — у своїй кооперативі...

Він має заплатити виказ довжників, своїх членів, що залігалися з позичками (довгами) і об'єднати грошові суми, які від них умічатися кредитовій касі та упоминати тих довжників, щоб негайно виплатили належні квоти, бо тепер по жиннях є найпевніший час, щоб відібрати домігання кооперативні або налагодити їх платість, а з другого боку тими грошми від своїх довжників має кооператива зложити свій план: кіляко заплатити своїй централі: Центробанкові на сплату своїх кредитів, а кіляко дасть на льокату свого поготівля до Центробанку, щоб мати потрібну грошову квоту на виплату більших вкладок ощадності та решту оборотного фонду ужити на нові позички, і азамити: кому давати ті позички, на яку ціль і з якою забезпечкою.

Ось такий план праці у кредитовій кооперативі є конешний, щоб енергійними заходами управи кредитової кооперації звести боротьбу з залеглостями і привичити своїх членів до правдивої сплати їх зобов'язань та не допускати до мертвих залеглостей і легководних задонжувань, що підіривають ровній нашої кредитової кооперації, як також життя-буття нашого громадянства: рішників, купців і промисловців.

Рівночасно має справник кредитової кооперації і вся її управа аживати безпастинних заходів, щоб у своїм районі приєднати кишайбільше вкладок ощадності, щоб наше громадянство не забувало свого обов'язку: вкладати свій гріш у свої установи!

Зріст вкладок ощадності поступає у нас повільно, а боротьба за добування вкладок оточує нас щораз то більше. Тому наші кредитові кооперативи, що мають право і обов'язок збирати вклади ощадності, повинні все зробити, щоб масові вклади ощадності всього нашого громадянства випливали до нашої кооперації. Тут є їх призначення і місце!

Нашим діловим гаслом кооперативним має бути голосна приповідка: працюй в час та щадь в кожний час! Тому всі українці і українки творять своїми постійними здрібними і найдрібнішими вкладками в наших касах: фонд розвитку національного господарства, бо кожний заповнюваний вкладками сотик скріпляє

нашу націю, коли не виходить поза установи нашого національного господарства.

Та коло цього треба попрацювати завзято і терпеливо, і вести пропаганду від одного до другого — фанатично, бо живого слова папір не заступить, а те жинне слово справника кредитової кооперації, та за ним його товаришів у праві, приятелів і людей довіри мають переорати міркування і думки вкладників, що ковали досі свої покладні гроші під віхтями у чоботах, за пазухою, по коморах, стріхах і всяких дірах, та затрачували їх без користі, а самі гинули у страхітті і недовостатку, замість жити у свободній праці і достатку, коли матимуть свій гріш і у своїй кооперативній касі.

Ось така співпраця у наших кредитових кооперативах мусить далі поширюватися так, щоб до того кооперативного руху освідомлювати і приєднувати: також наші жінки і молодь, бо свідомі жінки це живчик господарності чоловіка і тому таку жінку зовуть господарною гаддиною, а жінки, що ходять люзом і до праці своїх чоловіків у громадських ділах не входять як рівнорядні чинники, — то стають причиною марнотраства чоловіків. Тому кажемо, що але працює кооператива, коли не старається освідомити і приєднати до нашого кооперативного руху українські жінки!

Крім цього треба також причувати нашу молодь до доброго кооперативного діла, нехай вона вже завчасу знає, що це є чеснота ощадності, звідки до неї йдуть гроші і куди вони обертаються в нашій кооперації та які пожитки і кому приносять. Хай вона зрозуміє, що й вона може також і вже тепер щось доброго зробити, а коли вона доросте, то не буде вже чужа нашому кооперативному рухові, а навпаки внесе до цієї роботи нове завзяття, силу й енергію, та скаже: у нас є сила, панове громадо, а в старих є розум і добра порада!

а 'Mag' № 1 усуває пароді і хоронить по-досся перед випадком.

Та не можна й цього забувати, що обов'язком справників кредитової кооперації є інформувати вкладників, який є маєтковий стан кооперативу та її діяльності та їх приєднувати і запрошувати на всякі сходини і наради у справах ощадності, а передусім за це подбати, щоб всякий вкладник, що згодосється по виплату його вкладки — негайно мав виплачені гроші, а не потребував жалити, як потребує грошей, бо оце підносить довіря вкладників до своєї кооперативної каси і успокоює їх, що їх покладний гріш там безпечний, а це все має своє значіння у пропаганді збірної національної ощадності...

З другого боку, протилежним гаслом остороги наших справників кредитової кооперації до загалу нашого громадянства є таке, що хто з громадян не спачує сумлінно своїх позичок, що затягує зі спільної кооперативної каси, той шкодить не тільки собі, бо стає недостойним громадянином і відтак не дістане порятунку у потреби, але шкодить також цілій кооперативній родині і рідній нації...

праці, що нас ждуть у найближчому часі...

Пі усправити до намичених праць у сучасних відносинах та я хотів тут пригадати найважніші

Подані тут зав'язки не вичерпують всіх завдань праці у провіді кредитової кооперації, щоб

Та нашим амантанням має ще бути: з новим типом справників для кредитових кооперативах витворити також новий тип членів кредитових кооперативах, що не тільки шукають за кредитами для себе, але у кредитовій кооперації знаходять також свою установу, який з довірям віддають свої грошові ощадності, хочби і найбільші на льокати, до господарської розбудови нації, а те довіря черпають з того, що самі є членами тої установи і наглядують її роботу.

Г. Л.

Акція проти підвишки комірного.

На днях преса подала вістку, що від 1. січня 1939 р. прийде підвишка комірного. Ця підвишка буде зростати що 2½% кожного чвертьліччя аж до часу, коли комірне дійде до тієї висоти, що зрівняється з висотою підставового комірного, себто комірного з 1914 р. Як відомо в половині листопада 1935 р. прийняв декрет президента про обнижку комірного помешкань і льокалів, що підлягали законній про охорону льокаторів. Тоді декрет обнизив комірне: 1) для три-дво-кімнатних і менших помешкань на 15%; для чотири і більше кімнатних помешкань та промислових і торговельних льокалів на 10%. Декрет обнизив теж комірне для субльокаторів у такому самому розмірі, що і комірне для головних льокаторів. Одночасно декрет президента про льокаторський податок звільнив від цього податку: одно і дво-кімнатні помешкання зовсім. Крім того звільнював теж трикімнатні помешкання безробітних льокаторів, які не мали субльокаторів.

Згадана обнижка комірного кінчилася вже 30. листопада 1937 р. Одначе під натиском широкої акції організацій льокаторів та невеличкої поправки господарського життя уряд подався і законодавчі установи на його внесок прийняли закон того змісту, що згадану обнижку комірного продовжено на час від 1. грудня 1937 р. до 31. грудня 1938 р. Законодатні палати станули тоді на становищі, що засадничі зміни в некористь льокаторів недоцільні і небезпечні для господарських умови у краю. Одначе закон з 1. лютого 1938 р. (Д. У. ч. 8 поз. 45), що продовжив обнижку комірного до кінця 31. грудня 1938 р., передбачив одну засадничу зміну: ступінь підвишки комірного від 1. січня 1939 р. аж доки не осигне висоти підставового комірного.

Зрозуміла річ, що недалека підвишка комірного схиливала широкі кола льокаторів, які будуть примушені в 1939 р. що три місяці доплатити по кілякі і кіляканцять золотих до свого дотеперішнього комірного. Ця недалека підвишка викликала негодування між льокаторами тому, що їхні заробітки не попрацілися

на 10 чи 15%. Навпаки. В останньому часі зросла сильно дорожнеча і тому широким колам льокаторів не байдужою справа недалекої підвишки комірного.

У зв'язку з такими настроями широких верств населення організації льокаторів внесли до уряду меморіал з низкою вимог: 1) продовжити далі обнижку комірного 15% і 10% до 31. грудня 1939р.; 2) розтягнути постанови закону про охорону льокаторів на нові будинки, збудовані до дня 31. грудня 1932 р. і 3) скасувати постанову ст. 2 б.у.ш. закону про охорону льокаторів на основі якої будинки чи їх частини, в яких договір найму кінчиться 31. грудня 1938 р., не підлягатимуть постановам закону про охорону льокаторів; 4) скасувати закон про льокаторський податок а огляду на важке положення широких верств населення; 5) змінити постанову ст. 11 уст. 2. буква г закону про охорону льокаторів на тому напрямі, щоб льокатори діставали від власника дому відшкодування у висоті піврічного чи річного (якщо помешкання складається з одної або двох кімнат) комірного незалежно від того, чи будівельна влада наказала розібрати або перебудувати дім з власного почину чи лише на домагання власника. Крім того меморіал висував ще інші домагання, до уряду. Як уряд і законодавчі палати поставляться до цих слушних вимог льокаторів — не відомо.

ВІД АЛІМЕНТІВ НЕ ТРЕБА ПЛАТИТИ ПОДАТКУ.

Міністерство скарбу подало до відома скарбових палат присуду Найвищого Адміністративного Трибуналу (ч. реєстру 462/37) у справі стигання доходу податку від аліментів. Отже судова сепарована жінка, яка діставала аліменти від свого чоловіка, заскаржила рішення скарбової влади, яка домагалась заплати доходу податку від аліментів. Найвищий Адміністративний Трибунал станув на становищі, що аліменти не підлягають ані галі оподаткуванню, бо чоловік платить доходу податок від свого доходу.

Сторінка без політики.

БОМБИ НАД МІСТОМ.

Головною, так сказати, прикметою повітряної „тотальної“ війни є напади бомбовиків на міста. Завдання таких нападів — це викликати найякіснішу паніку серед населення та жорсткіше його деморалізувати. Крім цього бомбардування аероморальних вузлів, фабрик летунських майданів, магазинів та інших військових об'єктів, що завсіди мусить потягнути за собою жертви в цивільному населенні. Це слід собі усвідомити і треба бути завжди приготуваному. Якщо єспанці бомбардують безпощадно своє населення, яке належить до того самого народу, то годі себе обманювати, щоб ворог мав які небудь сумніви, чи дикоросі совісті. Бомбові налети будуть відбуватися і вдень і вночі. На підставі теперішніх поглядів летунської тактики, налети можуть виглядати так:

Бомбовий налет удень.

У денний бомбовий налет на якусь більшу ціль бере участь бодай один дивізіон бомбовиків; дивізіон складається з трьох ескадр по 6—9 літаків. Частіше у бомбовій налеті беруть участь 2, 3, ба навіть 4 дивізіони. Значить, що над містом повзляється 18—100 літаків, розсіюючись по цілій небі. Налет відбувається відповідно до погоди та сили протилетунської оборони міста. Улагодження протилетунської оборони може пізнати ворог при допомозі розвідних ескадр, або з повідомлень своїх шпигунів. У погідний день ворожі ескадри над великим містом летітимуть на висоті 3000 м., щоб зменшити цілісність протилетунських гармат. У хмарний день ворог летітиме по під хмар або понад ними та над самим містом виринуть із хмар негайно ворожі ескадри. З висоти 2000 метрів кинена бомба рідко попадає в ціль, але кинена на місто, де будинки згущені, вона все спричинить доволі велику шкоду.

У місті тривога.

Водночас у місті на 10 хв. перед налетом панує стан протилетунського алярму. Вислід бомбардування залежить у великій мірі від поведінки населення під час бомбового налету. Коли ворожі летунські дивізіони зближаються вже до міста, приймає їх обстріл протилетунської артилерії та скорострілів. За хвилину падають на місто бомби, з трюкотом налітяться якийсь дим, вибухають пожежі; кілька зістрієних ворожих літаків, наче запалені смолоскипи летять у долину та падають на домів. Це все триває не більше, як дві-три хвилини. Ворожі літаки відлетіли, а свої дощечки літаки підняли за ними, щоб підлетіти за місто. У місті чути тепер сирени пожежної сторожі та санітарних ват — місто лічить рани та обчислює шкоди.

Бомбовий налет уночі.

Зовсім інакше відбувається нічний бомбовий налет. Денний налет виконують вороги, щоб знищити важливі улагодження міста; нічний налет має на меті передовсім викликати серед населення паніку й моральну депресію. Цю мету досягає вороже летунство частими налетами одиноким. Поодинокі ворожі бомбовики перелітають у темряві над містом на розмірно невеликій висоті 500—1000 метрів, але у малих відступах часу. Ці часті напади впливають у першу чергу на нерви мешканців. Десять коло півночі будуть зі сну мешканців міста вибухи

летунських бомб та стріли протилетунської артилерії. Це триває найбільше одну хвилину; населення помагає успокоюється, але по 10—15 хвилинах новий налет викликає знову паніку. Ці короткі, але стійкі бомбові налети повторюються до білого дня. Нічне бомбардування не приносить для ворога великих успіхів у знищенні міста, бо цілісність бомбардування мінімальна, але й протилетунська оборона куди важча уночі, як удень. Однак великим успіхом ворога при його нічних налетах буде жахливий вплив на нерви населення.

Моральні та матеріальні наслідки бомбардування.

Про наслідки летунських налетів переконалися люди вже найкраще під час війни в Єспанії. При бомбардуванні міст, передовсім Мадриду вживали 100 та 300 кілограмових бомб, що викликають пожежу. Коли 100-кілограмова бомба впаде на мурований дім, перебе дах та два поверхи. 300-кілограмова бомба перебе 4-поверховий дім та затримається аж у пивниці. Бомби, що бурять (звичайно 50, 100 і 300 кг.), поцілвши у хідник чи вулицю, роблять у землі вирву коло 4 м. широкую та 2 м. глибоку. Вони нищать передовсім електричні та газові проводи й каналізаційні улагодження.

До наслідків бомбардування треба вчислити теж втрати в людях, забитих та раєних. Однак досвід великої війни виявив, що більшу частину втрат у людях спричинили не ворожі бомби, лиш-жахлива паніка серед населення. Тому головним завданням протилетунської оборони міста є передовсім опанування паніки серед населення. Велике значіння матиме моральний вплив бомбових налетів. Бомбові налети в часі світової війни виявили, що розмірно малі були матеріальні втрати та втрати в людях, у порівнянні з моральними депресіями, які викликали ці налети. Моральні депресії виявилися перш усього в продуктивності праці нападених міст. Ця продуктивність спадала часто на 75 прц., внаслідок того, що робітники не могли працювати, коли опановував їх нервовий та гнітливий настрій; населення утікало масово з міст.

Як рятуватися перед жахливими наслідками бомбових налетів.

Отже, коли населення не буде відповідно виховане і приготуване, бомбові налети у майбутній війні можуть спричинити повний застій у промислі, а це знов може рішити про вислід війни. Майбутню війну вестиме цілий нарід, тому треба погодитися з тим, що втрати будуть і на фронті і в заплілі. З тим мусимо безумовно числитися, мусимо відважно гадати небезпечі в очі та старатися зробити все, щоб зменшити втрати.

Чи це можливе? Очевидно так! Ген. Фуллер, досвідчений оборонець Лондону, каже, що мусять тільки справно працювати ось які чинники оборони: організація міської влади, організація населення та безпосередні засоби оборони. Досвід останніх воєн недвозначно вказує на те, що лад і жарність повинні опанувати небезпечну психозу паніки та, що суспільність повинна дбати про своє сильне летунство.

Вода — найліпший напитек.

Найшляхотнішим і найціннішим напитеком, яким природа обдарувала людину — це вода. На жаль, багато з нас просто не являє собі з цього справи і не має жодної оцінки цього божественного напитеку.

Оповідують про одного моряка, що він із завязаними очима умів точно означити якість води тільки зі смаку, але коли йому подали замість чистої води, то мусів признати, що програв, бо не зміг відрізнити — який це напитек. Може ця анекдотка трохи переборщена, але й тепер ми ще мало можемо стрінути правдивих знавців води. В одній околиці Єспанії воду із джерела переходили роками і в такій якості, що вміють по смаку означити час черпання води. Цю „магазинну“ воду там загальною ціною та її найстарші річники беруть у подарок. На півночі дощової води уживають до запарювання чаю, як найціншої і найчистішої.

Видно, що й вода має свій смак. Відомий смакун барон де Верст присягав „божеському напитеку“ цілий розділ у своїй гастрономії. Одночасно знаємо, що цей напитек просто годі заступити в деяких умовах, шпр. у пустині, в часі пошесті, у військових походах і т. д. Під час останньої війни в Абіссинії воду, як матеріал незначної вартості, довозили на фронт спеціальними кольонами мулів. Чи можна подумати, щоб європейські воєнки, які не мають із яких небудь причин води, збирали її як жінки-бушменки в північно-західній Африці, які щодень досвіта перед сходом сонця збирають її капая з каплею із поодиноких стебел трави?

В підривникових краях добутий воду коштує багато грошей і труду. При будові Панамського каналу видавали денно 8.000 фр. виключно на доставку питної води для робітників. Заки відновлено старі цистерни в Адені, купували коштувала там 14—20 зол. Це була дуже кош-

Нема доброго сніданія
без кави з цикорієм

ЛУНА

— яку виробляє єдина —
українська коопер. фабрика

Суспільний Промисл

Львів 24, вул. Жовківська ч. 188

товна приємність і перевищували її хіба ціна води в Кірасо, у відомій місцевості з виробу лікерів: там бочка води коштує 6 дол.

Коли чуємо, яка й тепер ще дорога вода в деяких околицях, то не дивуємося, що вона була дуже дорога у старонину. Перські королі пили воду з ріки Хоаспес і возили її зі собою під час подорожі. Коли відкрили в Персії ще ліпшу воду до пиття, то назвали її джерело „золотим“. З цього не вільно було пити нікому крім короля та його найстаршого сина: всім святотатцям грозила смерть.

Дуже високо цінили воду єгипетські фараони з Ніло. Польський король Август Сильний найбільше любив воду з керничі замку в Дрездені, що звалась „Шлянгенбруннен“. Її спроваджували для цього короля до Польщі у великих мідяних бочках.

Римляни також були дуже великими смакунами води. Про це свідчить факт, що їх водопроводи доправляли воду з віддалі к. 100 км. зноза міста. Кольонія (Кельн) за римських часів не брала води з Рени, але спроваджувала хрустальну воду з гір відповідно збудованих водопроводами. Римляни любили пити підігрівану воду й уживали її не тільки до купелі, але й до пиття. В Римі побудували багато публичних „огрівальень“, щось у роді сьогоднішніх наших кіосків із содовою водою. Однак цар Клавдій велів їх замкнути, бо вони забагато зуживали води з водопроводів, які не могли наставати води. Калігула покарав різками одного господаря, який у святочні дні давав огріту воду даром публіці і збивав у той спосіб „ціну“ води. Дуже характерні для тих часів те, що імператор Тиберій прознавши Віберус Маро (замість Неро), себто „пийка теплої води“.

Коли навіть римський імператор дівся так жартівливо прізвисько, то не треба дивуватися, що недалеко тому жила одна жінка, яку так можна було назвати пиячкою. А саме перед кільканадцятьма роками жила в Парижі жінка шваця, що звалась Бонсергент, яка випивала денно до чотирьох ведра чистої, джерельної води і почувалася дуже добре, аж одного дня випила при нагоді чарочку вина, дістала удар серця і вмерла.

Знаємо теж, що в нас кожне нове господарство закладають починаючи від викопання криниці з водою. Люд знає багато придомків і пословиць, що торкаються чистої криничної води. Пригадаймо собі теж із яких пітничих відносин індійці до святої води з ріки Ганду, або яку роллю грає посвячена вода в житті християнина. Воду з ріки Йордану довгі віки продавали за великі гроші. Ця торгівля почалася від християнських походів і від здобуття Єрусалиму від Сарацинів.

Отже вчімся пити воду, але дбаймо про її чистоту, бо зачистнена вода, є джерелом не здоров'я, але пошесті й поголовної смерті.

Впов ередплатникам до відомі!

Нашеkonto в ЛО Варшаві ч.
143322 закрито. просимоискла-
дники з цимчисломнаписатиис-
полити переслати т. л. к.

Складанками ЛО ч. 504060

або розрахунковими переказами

ч. 19

Найновіші мадярські домагання.

БУДАПЕШТ ДОМАГАЄТЬСЯ ПЛЕБІСЦИТУ У КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

Як подає Мадярська Телеграфічна Агенція, в понеділок пополудні мадярський посол доручив праському урядові ноту такого змісту:

БУДАПЕШТ ВДОВОЛЕНИЙ.

1) Мадярський уряд вдоволений, що дійшло до порозуміння між Будапештом і Прагою щодо поважної частини мадярських домагань. Він пропонує, щоб мадярські війська в означеному часі могли зайняти області, щодо яких нема різниць поглядів.

ПРО СПІРНІ ОКОЛИЦІ РІШИТЬ ПЛЕБІСЦИТ.

2) Все таки між обома урядами існує різниця думок щодо міст (за винятком Братислави), які до 1918 р. мали мадярську більшість. Мадярщина пропонує плебісцит у спірній смузі, положеній між кордоном, якого домагається Будапешт і тим, що його пропонує Прага.

Плебісцит у Карпатській Україні -- умовиною гарантій.

3) БАЖАННЯМ МАДЯРСЬКОГО УРЯДУ Є ДАТИ ОСНОВУ НА НАСТІЛЬКИ ТРІВКЕ УРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН, ЯКЕ УМОЖЛИВИЛОБ МИРНУ СПІВРАЦЮ МІЖ УСІМИ НАРОДАМИ, ЩО МІШКАЮТЬ У ЦІЙ ЧАСТИНІ СЕРЕДУШОЇ ЄВРОПИ. АЛЕ — НА ДУМКУ МАДЯРСЬКОГО УРЯДУ — ДО ТАКОГО СТАНУ МОЖНАБ ДОВЕСТИ ЛИШ ТОДІ, КОЛИБ УСІ НАРОДИ — ОТЖЕ І КАРПАТСЬКІ УКРАЇНЦІ (В ОРИГІНАЛІ: КАРПАТОРОСИ) ДІСТАЛИ ЗМОГУ САМІ ВИРІШИТИ СВОЮ ДОЛЮ — У ПЛЕБІСЦИТІ ПІД МІЖНАРОДНЬОЮ КОНТРОЛЕЮ.

ЩОЯКО ТОДІ МАДЯРЩИНА МОГЛА БИ ПРИНЯТИ ГАРАНТІЮ НОВИХ КОРДОНІВ ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНИ.

АЛЕ НЕ ПОГОДЯТЬСЯ САМІ — НЕХАЙ РОЗСУДИТЬ НІМЕЧЧИНА, ІТАЛІЯ ТА ПОЛЬЩА.

ХТО МАВ БИ ПРАВО ДО УЧАСТИ У ПЛЕБІСЦИТІ?

У плебісциті мали би брати участь ті, які а) мешкали на плебісцитових теренах 28 жовтня 1918, або б) перед тим жили там чи уродилися. б) їхні нащадки.

ДО 30. ЛИСТОПАДА.

Плебісцитові терени поділено на 8 смуг; у кожній з них плебісцит відбувався окремо. Чехо-словацькі війська евакуували би ці терени до 1. листопада; до 15. листопада передали б їх під міжнародну адміністрацію. До 30. листопада плебісцит мусів би покінчитися.

ПИТАННЯ БРАТИСЛАВИ.

У Братиславі 1918. р. ніяка народність не мала більшості, тому в цій справі Будапешт пропонує окремі розмови, після теперішніх переговорів.

Безпосередні переговори вирішили би поділити граничну лінію.

4) Якщо праський уряд не міг би прийняти цих проєктів плебісцитів (щодо цілої спірної території, разом з Братиславою та Карпатською Україною) треба піддати справу розсуду суду. У справі західної частини розсудний суд становилаб Німеччина й Італія, щодо східної частини — Німеччина, Італія та Польща.

Обі сторони мусили би згорі заявити, що піддаються постанові суду.

БУДАПЕШТ ДОМАГАЄТЬСЯ СКОРОЇ ВІДПОВІДІ.

На кінці ноти мад. уряд звертає увагу на напружену ситуацію, тому просить, щоб Прага дала скору відповідь.

Мін. Хвальковський, приймаючи ноту, висловив надію, що вдасться йому виконати це останнє побажання.

Що пропонує Прага, а чого домагається Будапешт?

Як твердить будапештський „Мадяр Ор-“ праський уряд погодився в найновішій пропозиції відступити Мадярщині міста: Ко-моро, Нові Замки, Люченець, Левіче, Рожня-ві. Роботу Рімавську та Берегсгарі.

Мадярщина домагається крім того ще міст:

Братислава, Нітра, Кошиці, Ужгород і Мукачів.

АТЕ подає, що згідно з останньою пропозицією — Прага готова відступити Мадярщині 9.500 кв. кілометрів з 750.000 населення. Перше пропонували лише 5.200 кв. км. з 345.000 мешканців.

Орган прем. Бродія про неподільність Карпатської України.

Як подає з Ужгороду ПАТ, орган прем. Бродія „Русская Правда“ помістив статтю п. „Карпато-руський уряд за неподільністю Карпатської Русі“. „Зміна державної прина-лежності краю може прийти тільки при нена-дійній територіальній цілості й на підставі націоналістичного населення“. У цій статті, що її редакція по новій сконфіскувала чеська влада, йдеться так:

„Карпато-руський уряд на засіданні 22. п. в. праському справі змін кордону між Кар-патською Руссю та Мадярщиною, одногласно

вернутися до великодержав, що під-писали міненські протоколи та до у-рядів сусідніх країн і уряду Чехо-Сло-вацької Республіки з такою заявою:

„Уряд Карпатської Русі та ціле її населен-ня висловлюється за резолюцією, ухваленою Карпато-руською Центральною Народною Ра-дою та послани й сенаторами Карпатської Ру-сі, звершеною 3. і 4. ч. м. за посередництва міжнародних представників у Празі урядам великодержав:

„Карпато-руську землю на південь від Кар-пат, включивши до неї всі договори на неподільну-ість. І північно-гориста частина й південно-

низинна, залучені зі собою тисячлітньою істо-рією, економічними умовами і традиційним співжиттям її населення. Карпато-руська біль-шість продовж віків уміла порозумітися з ін-шими національностями. 1918. р. великодержа-ви визнали у міжнародних договорах цілість і неподільність Карпатської Русі, застерігаючи для неї широку автономію.

В цих умовах Центральна Карпато-Русь-ка Народна Рада категорично заявляє, що ціле населення Карпатської Русі якнайрішучіше заявляє за цілістю та неподільністю тери-торії, що положена на південь від Карпат, від Попраду по Тису. Її політична ситуація й дер-жавна приналежність може бути змінена тіль-ки цілком, себто без відірвання південної ча-стини від північної — і це виключно на основі права самовизначення цілого місцевого насе-лення.

Подаємо цю заяву за ПАТ-ом, не змінюю-чи національної та крайової номенклатури. Під-креслюємо, що органом теперішнього прем'єра Бродія був досі „Русский Вестник“ та що тут йшло би мабуть про орган партії, до якої на-лежить прем. Бродій, а не про орган уряду.

—о—

Франція зірве договір зі Сирією?

В Парижі нашіла вістка, що Франція хоче зірвати до франко-сирійського договору змін, що його було підписано в його зриванні.

Ця заявка викликає велике невдоволення у сирій-

ських національних колах. Вони підкреслюють, що Сирія кожноразно готова боронити своїх уряд, дарма, що вона поважно заангажує в палестинських справах.

Чому тільки дві?

В початках ц. м. у відступі одного тижня, бо у вівторок 11. й у вівторок 18. жовтня пере-дало львівське радіо дві аудіції, що їх з при-ємністю вислухали всі українці. Було це слуха-вище Льва Ленкого п. н. „Празник на старому приходстві“ та історично-побутова сценка Ро-мана Пашківського „Гетьманський суд“.

Обі аудіції сягнули темою в минуле. „Геть-манський суд“, що складався з пояснювального тексту та з життям виконакої сцени полкового суду, який розглядає справу чарівників — вза-пять з історії, „Празник на приходстві“ пере-ніс нас у часи щонайменш 30—40 літ тому, ко-ли свідченнями були справжніми середо-вищами традиції, культурно-товариського жи-ття й гостинності. Зі зворушенням слухали ми „давніх“ пісень, що чомусь-то сьогодні прина-буваються та віткаться у тій перед фокстрота-ми й тангами; навіть сценка з традиційною цен-зурою була приємна й весела. Якби не жіночі голоси, що мислями „накривали“ собою все аж за різко (може за мало проб?) — сміло можна би твердити, що „Празник на приходстві“ був першою легкою українською аудіцією в радіо, яка вдалася на 100 проц. „Гетьманський суд“ був теж дуже добрий, хоч і інший, бо поваж-ний характером.

Мимохіт насувається, коли ми слухали цих обох слуховищ, питання: Чому тільки дві? Чому львівське радіо дає у програмі для укра-їнських аудіцій відсотково дуже незначне, аж прикрі, місце та чому й серед тих українських аудіцій, які йдуть, більшість — це реферати й гутірки, а так мало співно-мовних? Ісвже тут справа в грошах? Чи може в політиці, бо поль-ських співно-мовних аудіцій дуже багато.

Слухач.

Розв'язали словацький легіон.

З Кошиць повідомляють, що 24. ч. м. роз-в'язали у Відні словацький легіон.

Виходить, що словацька державність вже настільки усталабувалася, що існування того легіону стало зайве.

—о—

Інциденти на польсько-чеському кордоні.

ПАТ повідомляє: Минулої ночі на поль-сько-чеському пограниччі коло Шимбарку і Пелвалду появилсь чеські комуністичні (?) бойки з ручними гранатами та кинули на поль-ський бік кілька гранатів.

Чеські націоналістичні організації уладжу-ють коло кордону протипольські демонстрації.

—о—

Вислід виборів до французького сенату.

ПЕРЕМОГА ПРАВИЦЬ.

В неділю відбулась вибори третини фран-цузьких сенаторів. Великих змін в укладі пар-тійних сил нема, але помітний зріст апамів правих, а саме: республ.-демократ. унія (кон-серватисти) дістала 27, (анскала 9); республ.-лівація 10; незалежні (праві) радикали 9 (анс-кала 1); радикали 41 (втратили 9); республ.-соціалісти 4 (втратили 2); республ.-соціалістич-на унія 2; соціалісти 4 (анскала 1).

—о—

По широкому світі.

Бритійський амбасадор у Лондоні відбув з мін. Бонне розмову на тему планованої фран-ко-бритійської декларації неагресії.

У Франції мабуть повстане окреме міні-стерство зброєв під проводом Дотріа. Австралійська влада остерігає корабельні тугарства, щоб вони не продавали корабель-них карт жидам, які не мають дозволу на від-їзд до Австралії.

Американський амбасадор у Лондоні від-був нараду з бритійським міністром колоній — мабуть у справі Палестини.

Еспанський національний уряд заперення після покінчення війни працю всім воинам.

Жидівські війни в Анко погрожують голо-дністю, якщо їх не перенесуть до іншої вла-дні.

В Америці увійшов у життя новий кодекс праці.

Іранська опозиція атакує уряд за те, що він не провадить оборони держави.

—о—

Японські війська маршують у глибини віденного Китаю.

52 КІЛЬОМЕТРИ ВІД КАНТОНУ.

Як подає Домей, японські частини увійшли до міста Тууфа, положеного на 52 км. на північ від Кантону.

ЯПОНЦІ ЗБЛИЗИЛИСЯ НА 10 КІЛЬОМЕТРІВ ДО ГАНКАВ.

Домей подає: В понеділок заняли японці місцевість Шеков, у віддалі 10-ох км. від Ганкав, на лінії Пекін—Ганкав. На цій самій лінії здобув японці Гентіен.

ЯПОНІЯ ПІД НІЯКИМИ УМОВИНАМИ НЕ БУДЕ ПЕРЕГОВОРЮВАТИ З УРЯДОМ ЧАНКАЙ-ШЕКА.

Як подає Домей, у токійських політичних колах твердять, що японський уряд — згідно зі зливою з 16. січня ц. р. — не ввійде в ніякі переговори з теперішнім китайським урядом, навіть якщо цей останній поробив би дуже великі уступки.

Про доцільне переховування тютюну перед викупом.

Від часу збору до часу викупу П. М. Т. — тютюнове листя залишається у плантатора. Сушіння, сортування та інша праця забирають одну частину часу. Однак значно довше, бо кілька місяців тютюн переховується у плантатора. Справа переховування тютюнового листя є не менш важна як догляд тютюну на плантації і сушіння, бо від цього залежить майбутня якість тютюнового сиріва і його придатність до виробів. Знаємо, що на якість тютюнового сиріва складається крім змістовності і коліру багато інших речей як запах, аромат диму і т. д.

На якість краєвого сиріва звертають тепер у нас велику увагу. Прямуюмо до того, щоб наші сирівці були шораз то кращі, щоб перевищували якість відповідній заграничній сирівці. Підвищення якості сиріва досягнемо раціональною управою, старанням доглядом, уліпшенням сушіння та зберігання додатні прикмети підчас самого перехову. Листя тютюну дуже вразливі і скоро реагують на деякі зовнішні чинники. Розглянемо по черзі, які чинники відомо впливають на якість тютюнового сиріва.

1. **Вогкість:** Висушене листя тютюну дуже легко натягає вогкість повітря. Надмірне звогчення спричиняє зміну коліру листя і створює небезпеку запліснення тютюну. Плісня — це бактерії, що розвиваються на мертвій рослинній матеріалі, коли мають відповідну вогкість і температуру. На тютюні може розвиватися багато родів плісня. Листя покривається налетом грибів (білим або забарвленим — залежно від того, який це рід плісня) або на листі з'являються темні плями або листя загниває і розпадається. Плісня розвивається та розмножується дуже скоро. На якість сиріва впливає плісня дуже відомо і часом робить його зовсім непридатним до вжитку. Причиною того є особливий неприємний смак і запах сплісненого тютюну, а походить це зі спалення грибів, що має в собі багато білка. Навіть найдокладніше усунення плісня з поверхні листя не розв'язує справи, бо гриби залишаються в середині листя, а тютюні, з звідси не можна її усунути. Запліснений сирівець треба зараз відокремити від здорового і знищити.

Дехто думає, що плісня не може розвиватися при деякій вогкості повітря нижчій, ніж 85-трон. На тім опиратися не можна, бо навіть найвразливіший вогкомір не виявить середньої вогкості в приміщенні (особливо примітивні). В кожному кутку приміщення та вогкість буде різна, залежно від того, як густо є розложений сирівець і т. д. І тут на поміч плантаторові приходять властивість тютюну легко натягати вогкість повітря. Треба часто контролювати переховування тютюну, а коли ствердити надто велике звогчення листя — треба збільшити провітрюваність приміщення, а сам тютюн пересушити. Нещадно уложений сирівець алегче контролю і свободний доступ до всіх місць.

Щоб зменшити небезпеку зараження тютюну зародками плісня, добре є на кілька днів перед зложенням тютюну продезинфікувати приміщення сіркою або формаліном (спалюється 45—50 гр. сірки або 1 гр. формаліну на 1 куб. метр приміщення). До дезинфекції приміщення треба добре провітрити, а тютюн складати можна щойно тоді, коли ствердимо, що запах дезинфекційних засобів яксади усунуто.

В насі дощової або яричної погоди, вікна мусять бути замкнені. Не треба додавати, що це сміє протікати вода крізь дах або шіаліни приміщення, де переховуємо тютюн.

2. **Температура:** В надто високій температурі алегчють справу цінні етеричні олії, які надають тютюнові особливий запах і аромат.

Надто низька температура, нижче 0°, ділає теж відомо (сирівець висихає). Висока температура, (вище 200 Ц.) раз з великою вогкістю збільшують небезпеку запліснення тютюну. Температура у межах 4—15° Ц. є саме добра, нешкідлива.

3. **Світло:** Під впливом світла, особливо сонячного, в листі заходять фотохімічні реакції і листя тратить барву, диняє.

4. **Чужі запахи:** Подібно як вогкість — тютюн натягає дуже легко ріжними запахами з тою тільки ріжницею, що воду можна легко усунути, а чужі запахи залишаються і не так легко даються усунути. Ясно, що запах пр. гіювки або квашеної капуста сильно погіршують якість тютюну. З хвилиною як тютюновий сирівець викупи П. М. Т. і перевезено його до магазинів — тютюнові вже нічого не загрожує. Він замагазинований в уміло уряджених приміщеннях, дбайливо контролюваний і доцільно переховування. Справа перехову тютюну у плантаторів залишає нераз багато до побажання. Хоч і відчувається брак спеціальних приміщень до магазинування тютюну, але при добрій волі та зрозумінню справи можна багато досягнути, розпоряджуючи навіть дуже примітивними приміщеннями. Треба тільки пам'ятати, щоб такі приміщення були:

- а) сухі (виключені пивниці, вогкі кімнати і т. п.);
- б) щільні і збудовані з добре ізоляційного матеріалу, пр. дерева (але повинні мати отвори, щоб в разі потреби можна було провітрювати);
- в) якнайбільш холодні, але з можливістю ogrівання;
- г) притемнені, коли вікна, то мусять мати заслони;
- д) чисті, позбавлені порохи, сміття, відкладів, а навіть продезинфіковані, аки зложено тютюн;

На підставі всього вище сказаного — приходимо до висновку, що для перехову тютюну добре надаються сухі мешкальні кімнати (вільні від усіх предметів і речей), неопалювані постійно, але які можна ogrівати в разі потреби, з відповідними для вентиляції вікнами, забезпечені в заслони або віконниці та відізолювані від запахів зі стайні, хліва та пивничних і кухонних випарів.

Підлоги повинні бути дерев'яні або вилужені дошками. Така кімната спершу мусить бути докладно вимита, а як треба, то й продезинфікована та старанно провітрена. В деяких випадках до тих цілей можуть надаватися стрихи домі, очевидно тільки тоді, коли відповідають згаданим вимогам.

Тютюн переховуваний у клячках чи в в'язках треба так уложити, щоб з усіх сторін до нього був доступ. Це алегчє контролю, яку часто треба переводити дуже совісно. Коли ствердять надмірне звогчення тютюну, то треба отворити вікна і провітрити приміщення. Вітри можна тільки в часі сухої, бездошової погоди, найкраще коло полудня. Коли в помешканню надто сухо, то можна поуставляти отверті начиння з водою.

Коли яксади будемо перестерігати всі згадані вимоги — можемо бути певні, що тютюн до викупуї стації буде доставлений в добрім стані, а це принесе користь монополеві і плантаторові.

2245

Інк. Ф. Янковський.

Чи мін. Бек поїде до Берхтесгаден?

У берлінських політ. колах кружляють погоски буцім то міністр Бек вибирається з відвідин до Гітлера. Погоски кажут, що темою розмов малиб бути всі справи зв'язані з польсько-німецькими відносинами.

У варшавських політ. колах цієї вістки ні не спростовують, ні не підтверджують. Згодуються, що мін. Бек буде з'їздити до цього, щоб продовжити договір про ненапад на 25 літ.

Що писало „Цілі“ 50 років тому.

Львів, 26 (14) жовтня 1888.

Розвід сербського короля.

Усі сербські закордонні посольства дістали від міністра закордонних справ Миятовича тлумачення до депешу: „Розвід Е. Вел. Королів з королівства Італією вже оголошений“. Митрополит повідомив королю телеграфічно, що для розвід короля, з короля відповіла, що немає тлумачення до депешу, а єдиним, на годиться на розвід і його на правді, Сербські єпископи вважають поступовання митрополита незалежним і думають продемонструвати, падаючи до димісії.

НОВЕ ПОНРІВДЖЕННЯ ПРАВ АКАДЕМИКІВ.

Як відомо, кожне академічне товариство має свої згідно зі своїм статутом підтвердженням членством і статутів університетських давати відити і відбувати наукові засідання, які входять у програму товариства. Тимчасом дирекція поліції вислала до кожного з тугішніх академічних товариств писем з замаханням, щоб вони предположили дирекції поліції статут наукового кружка, щоб повідомляло поліції про кожний вечір і відчит ценойменше на 24 годки вперед, подати докладну програму. Академічні товариства постановили внести рекурс і експонати в ці справи і т. д.

КІЛЬКО ПРОПИВАЄ ГАЛИЧАНИН?

На одного галичанина припадає на рік переселення 50 зол., на одного галичанина ледаки 4 зол. Інституції горілки вносять у нас лише 8—7 літрів на голову, а у Швеції вносилася перед 50 літрами 36 літра, ми 20 літрів.

ПЛЯН МІСТА ЛЬВОВА

виготовив інженер Йосиф Хопниць, і нинішній градода міста має його видіти своїм мислелем. Плян був кольорований, а назви улиц, площ і публичних будинків будуть друковані.

Як „ІКЦ“ інформує!

Під наголовком „Що таке Карпатська Україна?“ берлінська „Берген Цайтунг“ приносить у числі з 21. ц. м. обидну кореспонденцію з Будапешту, в якій на основі статистичних, географічних та етнографічних відомостей основно скарактеризовано наше Закарпаття та його населення. Кореспонденція кінчиться заміткою, що „Карпатська Україна“ з її природи населенням, з її релігійними традиціями й річками та з карпатськими боронами мешканцями середньої Європи майже зовсім невідомо. Але Карпатська Україна наслідком свого географічного положення на схилі Карпат є заціпенною точкою для політичних збави та сподівань єврейства.

Таке закінчення телеграми „Берген Цайтунг“. Що робить з цього закінчення карпатський „І. К. Ц.“ Він, навісиль телеграму „Берген Цайтунг“ не закінченням статті, а „Ті всі аргументи промовляють за тем, щоб Русь прилучити до Малярщини і створити спільний малярсько-руський король“. Замість „І. К. Ц.“ вибирає навіть у закінчення, так, якби й казав „Берген Цайтунг“. Це називається вірно інформувати!

ГІТЛЕР У БРАТИСЛАВІ

Братиславська радіовислання подає, що сьогодні приїхав несподівано до Петрайов, передмістя Братислави, що його окупували німці, канцлер Гітлер.

Канцлер приїхав у товаристві генерала Зайс-Інкварт та членів генераліції, оскільки меншї частини, стаціоновані на Петрайові, оглянув з берегу Дунаю Братиславу.

ЯПОНЦІ ЗАЙНЯЛИ ГАНКАВ.

ТОКІО, ПАТ. Сьогодні рано японська військо зайняло Ганкав.

Японські частини зайняли Ганкав на фронті, совітні походи, пройшовши у двох днях 150 кілометрів.

ПОВСТАННЯ У ПЕРУ.

У Перу вибухло повстання. Як подають з Ліми, повстання змусило літи і зникати касарні Сан Педро у провінції Пекаскайо. Зрештою у краї сподівано, що повстання аргентинців востану.

ЗАМІСТЬ ЧЕХОСЛОВАЧКИНИ — СЛАВІ

БРАТИСЛАВА, ПАТ. Щодо цього „Слово Ганс“ подає, що назву Чехословаччини мав на Славія.

При зміні адреси просимо, подавати й стару адресу.

